

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

คุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา 21st Century Leadership traits of School Administrators

พัชรินทร์ วงสารี

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

e-mail: s63561802044@ssru.ac.th

ผศ.ดร.คันสนีย์ จะสุวรรณ

อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะต้องมียุทธศาสตร์ที่จะดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะโดยรอบอย่างยั่งยืน โดยโลกทุกวันนี้ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารเองก็จำเป็นต้องมีความรู้เรื่อง “ภาวะผู้นำ” ด้วย เพราะภาวะผู้นำนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในกระแสโลกยุคใหม่หรือที่เรียกกันเสมอว่ายุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบันอย่างรวดเร็วมาก ดังนั้น ภาวะผู้นำ (Leadership) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นจนอาจเกิดวิกฤตภาวะผู้นำขึ้นได้ ในเรื่องเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21ของผู้บริหารสถานศึกษานี้ ผู้เขียนจึงขอนำเสนอคุณลักษณะภาวะผู้นำกล่าวคือ ผู้นำที่จะสามารถพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ คือ การรอบรู้ (Knowing) อุดมการณ์ (Ideology) เท่าทัน (In time knowing) กล้าตัดสินใจ (Discussion Courage) วิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (Strategy of Vision) สร้างทีม (Team Work) และใฝ่บริการ (Service Mind) หากผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ย่อมจะสามารถเป็นผู้บริหารที่มีคุณลักษณะภาวะผู้นำได้อย่างแน่นอน

คำสำคัญ: คุณลักษณะภาวะผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

School administrative are very important because it was conducted under the conditions of the surrounding environment, especially in today's world which is changing rapidly. Administrators also need to have knowledge about “leadership”, too. Because leadership is critically important for all leaders in the new world administrators, also known as the era of globalization, which has always been a boom in technology. Which contributes to the transformation of society from the past to the present, very fast. The Leadership is a

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
 วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

key factor that may add up to more crisis leadership. With regard to the characteristics of a leadership in the 21st century of administrators of this school. The author presents the development of leadership traits in the 21st century is a leader who can develop the leadership effectively. This is a must have the following features is a Knowing, Ideology, In time knowing, Discussion Courage, Strategy of Vision, Team Work and Service Mind. If leaders can develop in a manner that is above. It can be a administrators with leadership traits desirable in the 21 st century for sure.

Keywords: Leadership traits, Administrators

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารงานในองค์การบริหารสถานศึกษาจะประสบ ความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินงานนั้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดก็คือผู้บริหารถ้าองค์กรใดได้ผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็จะสามารถสั่งการและใช้อิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงาน ตลอดจนทำ กิจกรรมต่าง ๆ ในองค์การให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้นำ (Leader) และ “ภาวะผู้นำ (Leadership)” จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ควรมีการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้ตลอดจนศึกษาปัจจัยหรือองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสำคัญในการพัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อใช้สำหรับการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับผู้นำ เพื่อให้ผู้นำมีคุณลักษณะอันสอดคล้องกับโลกยุคใหม่หรือยุคโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21 นี้ ผู้นำเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มและสามารถนำกลุ่มปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ,2550) ผู้นำที่ดีคนอื่นอยากเดินตาม บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือได้รับการยกย่องขึ้นเป็นหัวหน้าและเป็นผู้ตัดสินใจ เนื่องจากเป็นผู้มีความ สามารถในการปกครองบังคับบัญชา และจะพาผู้ใต้บังคับบัญชา หรือหมู่ชนไปในทางดีหรือทางชั่วก็ได้ (กิติ ตยัคคานนท์,2543) มีบทบาทหน้าที่ที่อิทธิพลเหนือบุคคลอื่นๆ ในกลุ่มสามารถโน้มน้าวจิตใจหรือชักนำให้บุคคลในกลุ่มร่วมกิจกรรมให้สำเร็จตามเป้าหมายได้ สามารถอาศัยความสัมพันธ์ใช้ความสัมพันธ์เรียกผู้อื่นให้มาทำงานแทน เขาจำเป็นต้องใช้ความประพฤติและนิสัยของเขากระทบต่อการกระทำและความคิดของผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (วิจิตร สารรัตน์,2557) ประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตามหรือทำการร่วมกันก็ตามให้พากันไปด้วยดีสู่จุดหมายที่ตั้งม ให้ องค์การประสบความสำเร็จก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จโดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้นำคือบุคคลซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงและช่วยเหลือบุคคลต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม มีศิลปะการใช้ความสามารถที่จะนำบุคคลแต่ละคนไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยบุคคลเหล่านั้น มีความเชื่อมั่น เต็มใจ เคารพนับถือและให้ความร่วมมือด้วยความจริงใจ ซึ่งผู้บริหารระดับต่างๆ ที่เป็นผู้หน้านั้น จะต้องเก่งงาน เก่งคน เก่งคิด และเก่งในการดำเนินชีวิตจากประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้ว หัวหน้าผู้บริหารระดับต่างๆจะต้องครองตน ครองคน และครองงานได้ ถึงจะปกครองดูแลทีมงานได้ จึงพอสรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพล (Influence) มีอำนาจ (Power) เป็นผู้ผลักดัน (Mobilizer) ผู้สร้างพลังร่วม (Synergizer)

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

ผู้สร้างแรงจูงใจ กระตุ้น (Motivator) ผู้ก่อให้เกิดพลัง (Energizer) นำพาสมาชิกให้ปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้

อย่างไรก็ดีเมื่อพูดถึงคำว่า “ผู้นำ” เรามักจะเห็นภาพของคนหนึ่งคนหรือกลุ่มคนไม่กี่คนจำนวนหนึ่งที่กำลังกำหนดหนทาง หรือ วิธีการดำเนินชีวิตหรือดำเนินกิจกรรมในกับคนหรือกลุ่มคนจำนวนมาก เพื่อที่จะขับเคลื่อนความเป็นไปของกลุ่มให้เคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น จึงไม่แปลกที่บ่อยครั้งเรามักจะได้ยินว่า ความสำเร็จ หรือ ความล้มเหลว ของกลุ่มองค์กรนั้นๆ ขึ้นอยู่กับผู้นำ เมื่อเป็นเช่นนี้ “ผู้นำ” จึงเป็นบุคคลที่สำคัญในองค์การมีบทบาทที่ต้องดำเนินไป ภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะโดยรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกในทุกวันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความรู้ในเรื่อง “ภาวะผู้นำ” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทุกองค์การในกระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ความเจริญด้านวัตถุเข้ามาแทนที่วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน เราจึงต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้ทันกับเหตุการณ์ของโลกปัจจุบันตลอดเวลา จากความเจริญที่รวดเร็วของยุคสมัยของโลกยุคใหม่ที่มีความสลับซับซ้อนผู้นำ (Leader) และ “ภาวะผู้นำ” จึงเป็นปัจจัยคู่สำคัญที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นจนอาจเกิดวิกฤตภาวะผู้นำขึ้นได้ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาในสังคมของทุกชนชั้น ทุกระดับ จนกระทั่งนำไปสู่ปัญหาระดับประเทศในที่สุด การพัฒนาภาวะผู้นำในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่จะละเลยและมองข้ามไม่ได้ เรื่องของการพัฒนาที่จะต้องมีการมีปัจจัยหรือองค์ประกอบต่างๆ โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมในการที่จะพาองค์การสู่ความสำเร็จในยุคโลกาภิวัตน์นี้ รวมทั้งต้องคำนึงถึงเรื่องของ จังหวะ เวลา และการจัดลำดับความสำคัญ (Priority) ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการดำเนินชีวิตทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและในระดับผู้นำ เนื่องจากถ้าหากผู้นำขององค์การในศตวรรษที่ 21 ขาดซึ่งภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้วย่อมนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดหรือเป็นการตัดสินใจที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่สมฤทธิ์ได้ ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำที่ส่งเสริมการใช้ความรอบคอบประกอบการวางแผนอย่างระมัดระวังในเรื่องการจัดการความรู้ การปฏิบัติและการตัดสินใจที่ถูกต้องทันเหตุการณ์ โดยตระหนักในคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต อดทน มีความเพียรในการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง หากผู้นำบกพร่องในทักษะหรือคุณลักษณะของผู้นำเหล่านี้สามารถทำให้เกิดผลกระทบและความล้มเหลวตามมา ตั้งแต่ในระดับชุมชน สังคม หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน จนนำไปสู่ปัญหาระดับประเทศได้

ดังนั้นหากได้มีการนำเอาองค์ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีด้านผู้นำ ภาวะผู้นำดังกล่าวเพื่อทำการสังเคราะห์ให้ได้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้เขียนจึงทำการศึกษาบูรณาการในแบบต่างๆ และเรียบเรียงบทความนี้ ขึ้นโดยได้มาจากการสังเคราะห์หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ นานาทัศนะและบทความจากวารสารต่างๆ ทั้งที่มีการเผยแพร่ในรูป ของหนังสือ สิ่งพิมพ์และในรูปของสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องเรื่องคุณลักษณะภาวะผู้นำในรูปแบบต่างๆ อันล้วนแต่เป็นข้อเขียนที่ได้ผ่านการสังเคราะห์ความคิดเชิงทฤษฎีในภาพรวมเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ เชิงพฤติกรรม และเชิงสถานการณ์ของผู้นำ มาก่อนแล้วเป็นอย่างดี เพื่อนำมาปรับใช้กับการพัฒนาภาวะผู้นำ เพื่อให้เกิดเป็นผู้นำต้นแบบที่สมบูรณ์ทั้งในเรื่องของการดำเนินชีวิตส่วนตัวและด้านหน้าที่การงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และตกผลึกมาเป็นแนวคิดของ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา รายละเอียดที่จะได้กล่าวในบทความนี้ ต่อไป

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
 วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเริ่ม จากการ ศึกษาจากปรากฏการณ์ (Phenomena) เพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาสาระทางวิชาการ ถึงแนวทางการพัฒนาด้วยวิธีการที่หลากหลายจากวิธีการคิดเชิงเหตุผล เพื่อวางกรอบการศึกษาซึ่งเป็นการพัฒนากรอบแนวคิดจากทฤษฎีฐานราก ผสมกับการวิธีการจัดการความรู้ (KM) การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนากรอบแนวคิดในการนำเสนอบทความ และทำการตรวจสอบกรอบแนวคิดโดยวิธีการบูรณาการที่หลากหลาย เพื่อใช้ในการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา รายละเอียดเป็นดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะภาวะผู้นำ

เสริมศักดิ์ (2538: 46) กล่าวว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำ ได้แก่ 1) การมีความรับผิดชอบ 2) มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ 3) มีความแข็งแรง 4) มีความเพียรพยายาม 5) รู้จักเสี่ยง 6) มีความคิดริเริ่ม 7) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 8) มีความสามารถที่จะจัดการกับความเครียด 9) มีความสามารถที่จะมีอิทธิพล (Influence) ต่อคนอื่น 10) มีความสามารถที่จะประสานพลังทั้งหลายเพื่อการทำงานให้สำเร็จ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้คำจำกัดความไว้ว่า ดังนี้ คำว่า “ภาวะผู้นำ” เป็นคำสมระหว่างคำว่า “ภาวะ” กับ “ผู้นำ” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542 ไม่ได้บัญญัติคำว่า “ภาวะผู้นำ” แต่บัญญัติว่า “ภาวะ” เป็นคำนาม แปลว่า “ความมี หรือ ความเป็น หรือความปรากฏ” ส่วนคำว่า “ผู้นำ” ไม่ได้บัญญัติไว้ในพจนานุกรมโดยตรง แต่มีคำที่ใกล้เคียงกัน

สมเดช มุงเมือง (2548) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะสำคัญของผู้นำที่ประสบความสำเร็จไว้ได้ 5 ประการ

- 1) การมีความซื่อสัตย์
- 2) การมีสมรรถนะการเป็นผู้ที่มองไปข้างหน้า
- 3) การมีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ
- 4) การมีความน่าเชื่อถือ เป็นผู้สร้างวิสัยทัศน์
- 5) การมอบการตัดสินใจแก่พนักงานที่ไม่ใช่ระดับผู้บริหาร

สุทธิชัย ปัญญโรจน์ (2554) กล่าวว่า คนที่เป็นผู้นำมักมีลักษณะบางอย่างที่เด่นกว่าผู้ตาม คนที่เป็นผู้นำมักเป็นคนที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ผู้อื่นยอมทำตาม อีกทั้งผู้ตามยอมได้นำเอาความประพฤติ ได้นำเอาแบบอย่างในการทำงาน ผู้ตามบางคนถึงกับยอมถอดแบบผู้นำ บางคนลอกเลียนแบบอย่างของผู้นำ 1) มีเป้าหมาย 2) ความรอบรู้ 3) กล้าเปลี่ยนแปลงหรือริเริ่มสิ่งใหม่ๆ 4) กระตือรือร้น 5) มีความอดทน 6) การบังคับตนเองหรือการควบคุมตนเอง 7) การใช้ดุลพินิจและกล้าตัดสินใจ 8) มีมนุษยสัมพันธ์

สุทิ โสมโสภ (2560) กล่าวว่า คุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์ คือแบบอย่างพฤติกรรมหรือสิ่งที่ปรากฏให้เห็นหรือคุณลักษณะประจำตัวของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนสรศบุรี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายันนา ที่มีการใช้หลักวิชาประยุกต์กับความสามารถในการบริหารที่ทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง 6 ด้าน คือ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14

"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

1) ด้านวิสัยทัศน์หมายถึง การที่ผู้บริหารมีความสามารถมองเห็นภาพในอนาคต ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์ ก้าวทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตื่นตัวต่อความเคลื่อนไหวทางการศึกษา มีความสามารถในการบูรณาการงานต่างๆ มองภาพของงานได้ทะลุ ใสใจการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับงานในอนาคต คาดคะเนปัญหาและสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ การแก้ไขปัญหาและมีแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี สามารถกำหนดกลยุทธ์ในการบริหารได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป กำหนดทิศทางในการบริหารการศึกษาที่สอดคล้องกับยุคสมัยชัดเจน ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เป็นผู้ริเริ่มแนวทางในการบริหารที่ท้าทายกับการเปลี่ยนแปลง

2) ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้บริหารแสดงออกโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานขององค์กร มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาและร่วมรับผิดชอบโดยใช้ความเห็นพ้องต้องกันโดยใช้เสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก และมอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

3) ด้านคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง การที่ผู้บริหารมีการอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง มีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีการครองตนที่ดี ไม่มีหนี้สินส่วนตัว ไม่เกี่ยวข้องกบอบายมุขสิ่งเสพติด และต้องได้รับความศรัทธาและการยอมรับด้านคุณธรรม จริยธรรมจากนักเรียน ครู ผู้บังคับบัญชา เพื่อนผู้บริหารโรงเรียน กรรมการโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และสังคม

4) ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง การที่ผู้บริหารแสดงออกให้เห็นถึง ความสุภาพเรียบร้อย กิริยามารยาทดี วาจาท่าทางที่แสดงออกเป็นเสน่ห์แก่ผู้พบเห็น สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและสังคมได้ดีในทุกกาลเทศะ มีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรม มีความสงบเสงี่ยม รู้จักอดกลั้น รู้จักบังคับใจตนเอง เป็นตัวของตัวเอง กล้าคิด กล้าตัดสินใจ สามารถตัดสินใจได้อย่างฉับพลัน

5) ด้านความซื่อสัตย์หมายถึง การที่ผู้บริหารแสดงออกมาโดยการประพฤติตนแบบตรงไปตรงมาไม่คิดคดผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น โดยไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่และอำนาจหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง

6) ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หมายถึง การที่ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำสูง มีการบริหารงานตลอดจนความคิดในเชิงบวก สนใจในการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาภาวะเปื้อนให้ ทันท่วงทีอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ และประยุกต์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร สร้างทางเลือกให้ผู้ร่วมงานได้อย่างหลากหลาย สามารถยืดหยุ่นวิธีการเพื่อความสำเร็จของงาน มีความกล้าในการทดลองสิ่งใหม่ๆ และค้นคว้าวิธีทำงานที่มีประสิทธิภาพ

บัณฑิต คุณาวุฒิกร (2561) ได้กล่าวว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลิกภาพที่ดีที่ควรปลูกฝังให้มีอยู่ในตัว คุณลักษณะของผู้นำที่เป็นที่พึงประสงค์ของสมาชิกเป็นสิ่งที่ต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชาดังนี้ มีความรู้ความคิดริเริ่ม ความกล้าหาญ ความเด็ดขาด ความแนบเนียน ความมีคุณธรรม ท่าทาง ความอดทน ความกระตือรือร้น ความไม่เห็นแก่ตัวความตื่นตัว ดุลยพินิจ ความสงบเสงี่ยม ความเห็น

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
 วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

ออกเห็นใจ ความจงรักภักดี และบทบาทและความสำคัญผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทและเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานในฐานะ ที่เป็นผู้ควบคุมบังคับบัญชาและริเริ่มกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรให้เป็นไปตามเป้าหมาย เป็นผู้นำนโยบายและโครงการต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติและเป็นผู้บ่งชี้ความสำเร็จขององค์กร ถ้าผู้บริหารมีคุณลักษณะและความสามารถที่เหมาะสมก็จะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากผู้ร่วมงาน คุณลักษณะและคุณสมบัติในฐานะผู้นำองค์กรจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการทำงานให้บรรลุสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ส่วนคุณลักษณะผู้บริหารที่ดี ควรจะมีลักษณะดังนี้ 1) กล้าตัดสินใจ 2) ไวต่อข้อมูล 3) เพิ่มพูนวิสัยทัศน์ 4) ซื่อสัตย์และสร้างสรรค์ผลงาน 5) ประสานสืบทอด 6) คิดสร้างสรรค์วิธีการทำงานใหม่ๆ 7) จูงใจเพื่อร่วมงาน 8) ทนทานต่อปัญหาและอุปสรรค 9) รู้จักยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ 10) บริหารงานแบบมีส่วนร่วม จะต้องบริหารงานแบบให้ทีมงานมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ

อิสกร แสนปัญญา (2561) ได้กล่าวว่าคุณลักษณะ หมายถึง ลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่ครูผู้สอนยอมรับ เชื่อมั่นหรือลักษณะตามที่ตนเองต้องการ 7 คุณลักษณะได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำ 2) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ 3) คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม 4) คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ 5) คุณลักษณะด้านวิชาการและวิชาชีพ 6) คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถ 7) คุณลักษณะด้านพื้นฐานครอบครัวและส่วนตัว

นภดล เจริญทรัพย์นันต์ (2562) ได้กล่าวว่า การเป็นผู้นำอาจไม่ใช่เรื่องยาก แต่การเป็นผู้นำที่ดี นี่จึงเป็นเรื่องยากและท้าทายสำหรับทุกคน เพราะคุณไม่สามารถสั่งให้ทุกคนชอบหรือเห็นด้วยในสิ่งที่ตนเองทำ แต่ในฐานะผู้นำ คุณต้องซื้อใจผู้คนให้ได้ เพื่อต่อยอดไปถึงการทำงาน การทำธุรกิจ และส่งให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 1) ลักษณะท่าทางหรือการวางตัว 2) ความกล้าหาญ 3) ความเด็ดขาด 4) ความไว 5) ความอดทน 6) ความกระตือรือร้น 7) ความริเริ่ม 8) ความซื่อสัตย์สุจริต 9) ความพินิจพิเคราะห์ 10) ความยุติธรรม 11) ความรอบรู้ 12) ความจงรักภักดี 13) ความรู้จักกาลเทศะ 14) ความไม่เห็นแก่ตัว

สรุปได้ว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำ จะต้องประกอบไปด้วย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์ การมีส่วนร่วม มีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

คุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21

คุณภาพของผู้นำที่มีประสิทธิผล ที่สนับสนุนต่อการพัฒนาการสอนและผลลัพธ์การเรียนรู้ในโรงเรียน คือ ผู้นำต้องนำโดยยึดหลักคุณธรรมในการบริหาร มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผู้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งต้องเป็นผู้นำทางและสนับสนุน จากการสังเคราะห์ แนวคิดเกี่ยวกับผู้บริหารยุคใหม่ จากบทความ บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีนักวิชาการได้เสนอแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ไว้ว่า ผู้นำต้องเปลี่ยนแปลงตนเองอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกัน ธรรมชาติของความเป็นผู้นำตั้งอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างความเป็นผู้นำกับอำนาจที่มีส่วนสัมพันธ์กับผู้นำและผู้ตามอำนาจจะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำจัดการบริหารทรัพยากร โดยเข้าไปมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ตามเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนหวังไว้ความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นเมื่อการบริหารจัดการทำให้เกิดแรงจูงใจ และนำมาซึ่งความพึงพอใจต่อผู้ตามความเป็นผู้นำในการบริหารยุคใหม่จึงถือว่าเป็นรูปแบบ

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

พิเศษของการบริหาร ในเรื่องเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. การรอบรู้ (Knowing) หมายถึง ผู้นำสถานศึกษาที่จะต้องมีความรอบรู้ในเรื่องต่างๆ ที่ตนเองต้องบริหารจัดการเพื่อให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การรอบรู้ในการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 นี้ ที่พึงจะมีประกอบด้วย

1.1 องค์ความรู้ (Science) ในศาสตร์ด้านต่างๆอย่างรอบด้าน เป็นผู้ที่มีความพยายามที่จะไขว่คว้าหาความรู้อยู่ตลอดเวลา เพราะความรู้ที่นั้นเกิดขึ้นตลอดเวลาและที่สำคัญผู้บริหารต้องมีความรู้ในเรื่องที่ตนเองต้องบริหารเป็นอย่างดี

1.2 ศิลปะ (Art) รู้จักวิธีบริหารจัดการสถานศึกษามีเทคนิควิธีการทำงานเพื่อให้การบริหารงานในสถานศึกษาประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามวัตถุประสงค์

1.3 ทักษะ (Skill) ในการบริหารจัดการ การปกครอง การบริหารทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ผู้บริหารต้องหมั่นฝึกฝนทักษะการบริหารคนอยู่เสมอเพื่อให้เป็นที่รักของครู บุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง ในสถานศึกษาและชุมชน

1.4 วิชาคน (Science of People) ผู้บริหารต้องรู้จักใช้คนให้ถูกกับงานหรือถูกหน้าที่อย่างเหมาะสม ใช้ความสัมพันธ์ทั้งระดับส่วนตัวหรือทางการให้เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา ทำลายกำแพงความขัดแย้งหรือกำแพงกันด้วย คำว่า “รู้อะไรไม่รู้รู้จักกัน” เพราะเมื่อรู้จักกันแล้วจะทำให้การประสานงานต่างๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. อุดมการณ์ (Ideology) หมายถึง ผู้บริหารที่ดีต้องมีคุณลักษณะผสมทั้งหมดของความเชื่อ (beliefs) เจตคติ (attitudes) และความคิดหลัก (concepts) มีอิทธิพลเป็นตัวชักนำและกำหนดทิศทางของความคิดของบุคคลโดยเฉพาอย่างยิ่งใช้กับคณะบุคคลที่เป็นสมาชิกของสังคมเดียวกัน กลุ่มเดียวกัน เช่น อยู่ในสถานศึกษาเดียวกัน จะยึดอุดมการณ์เดียวกัน อุดมการณ์ (Collier, s Dictionary, 2006) ตลอดทั้งการทำให้ทุกคนในสถานศึกษามีอุดมการณ์ในการบริหารดังต่อไปนี้

2.1 ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมภายใต้กรอบวัฒนธรรมของชาติ

2.2 เชื่อมั่นในตนเอง มีความกล้าหาญบนหลักยึดที่แน่นอนแต่มีความอ่อนน้อม รู้หน้าที่

2.3 มีความรับผิดชอบต่องานของตนเองและสังคม

2.4 มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองหรือผู้อื่น ไม่คดโกง

3. เท่าทัน (In time knowing) หมายถึง การที่ผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 นี้ จะต้องมึลักษณะพิเศษที่จะรู้เท่าทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสถานการณ์ อันประกอบไปด้วย

3.1 ทันต่อโลกหรือต่างประเทศที่เปลี่ยนไปและทันต่อสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ทันต่อการไหลของวัฒนธรรม

3.2 ทันต่อสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน

3.3 ต้องฝึกฝนตนเองให้รู้เท่าทันต่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่นำวิวัฒนาการใหม่ๆ เข้ามาสู่สถานศึกษา

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14

"Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"

วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

7. ใฝ่ บริการ (Service Mind) หมายถึง การบริหารสถานศึกษาในยุคใหม่นี้ ผู้บริหารต้องทำสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาที่มีชีวิตทุกคนในสถานศึกษาต้องร่วมด้วยช่วยกัน ต้องเดินไปพร้อมๆ ผู้บริหารที่ดีไม่ควรเป็นผู้สั่งการเพียงอย่างเดียว ผู้บริหารต้องบริหารบนความเป็นมิตร มีคุณธรรม มีจิตใจตรงมา เอื้อเพื่อปารณชาติ ยอมสละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ทำงานให้เป็นแบบอย่างแก่บุคลากรของสถานศึกษา ในการทำงานผู้บริหารควรลงไปตรวจสอบการทำงานทุกขั้นตอนเพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาได้ทันเวลาที่หากกรณีเกิดปัญหาในการทำงานหรือเพื่อประสิทธิภาพในการทำงาน ตลอดทั้งเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้กับบุคลากรในสถานศึกษาอีกทางหนึ่งด้วยสามารถแยกอธิบายเกี่ยวกับการใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้ดังต่อไปนี้

7.1 ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นผู้เสียสละ เป็นผู้ให้มากกว่าเป็นผู้รับเพียงอย่างเดียว

7.2 ผู้บริหารที่ดีต้องมีความอดทน อดกลั้น รอเวลาที่เหมาะก่อนการดำเนินการใดๆ ต้องรอบคอบ ครบถ้วน

7.3 ผู้บริหารที่ดีต้องมีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อทุกคน

7.4 ต้องคิดบวก มองโลกในแง่ดี ไม่อคติแม้ในบางครั้งอาจไม่เป็นไปตามที่เราต้องการ

7.5 ต้องมีความพอเพียง เพราะเมื่อมีความพอเพียงก็เกิดความเพียงพอและเป็นสุข

บทสรุป

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะต้องมีบทบาทที่จะดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะโดยรอบโดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกในทุกวันนี้ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารเองก็จำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่อง “ภาวะผู้นำ” ด้วย เพราะภาวะผู้นำนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในกระแสโลกยุคใหม่หรือที่เรียกกันเสมอว่ายุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีความเจริญทางเทคโนโลยีก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบันอย่างรวดเร็วมาก ดังนั้นเมื่อผู้บริหารซึ่งเป็นบุคคลที่สำคัญในสถานศึกษามีบทบาทในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะโดยรอบ ภาวะผู้นำ (Leadership) จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องการเพิ่มมากขึ้นจนอาจเกิดวิกฤตภาวะผู้นำขึ้นได้ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาในสังคมของทุกชนชั้น ทุกระดับ จนกระทั่งนำไปสู่ปัญหาระดับประเทศในที่สุด การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำในปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่จะละเลยและมองข้ามไม่ได้เรื่องของการพัฒนาที่จะต้องมีการปัจเจกหรือองค์ประกอบต่างๆ โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมในการที่จะพาสถานศึกษาสู่ความสำเร็จในยุคโลกาภิวัตน์นี้ นำมาซึ่งความพึงพอใจต่อผู้ตาม ความเป็นผู้นำในการบริหารยุคใหม่จึงถือว่าเป็นรูปแบบพิเศษของการบริหาร ในเรื่องเกี่ยวกับคุณลักษณะภาวะผู้นำในการบริหารงานในปัจจุบันนี้ จากเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้เขียนจึงขอสรุปคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะสามารถพัฒนาภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ประกอบด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้ คือ การรอบรู้ (Knowing) อุดมการณ์ (Ideology) เท่าทัน (In time knowing) กล้าตัดสินใจ (Discussion Courage) วิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ (Strategy of Vision) สร้างทีม (Team Work) และใฝ่บริการ (Service Mind) หากผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ย่อมจะสามารถเป็น

การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14
 "Global Goals, Local Actions: Looking Back and Moving Forward 2021"
 วันพุธที่ 18 สิงหาคม 2564

ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะภาวะผู้นำได้อย่างแน่นอน ผู้บริหารย่อมเป็นหลักที่มีความสำคัญยิ่งในการบริหารงาน ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และต่อผลงานอันเป็นส่วนรวม คุณภาพและคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาย่อมมีผลสะท้อนต่อวิธีปฏิบัติงานและผลงานของสถานศึกษาเป็นอย่างมาก

เอกสารอ้างอิง

- กิติ ตยัคคานนท์. (2543). **เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ**. กรุงเทพฯ : เปลวอักษร
- นภดล เจริญทรัพย์นันต์. (2562). **ลักษณะของผู้นำที่ดีต้องมี 14 ประการ**. แหล่งสืบค้น
<https://www.toward-goal.com/contents/-14/>
- บัณฑิต คุณาวุฒิกร.(2561). **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
 ปีที่3 ฉบับที่1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2561
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2557). **ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและนานาทัศนะร่วมสมัยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2550). **การจัดการและ พฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพฯ : อีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- สุทธิชัย ปัญญโรจน์. (2554). **คุณลักษณะผู้นำที่ดี**. แหล่งสืบค้น
<http://oknation.nationtv.tv/blog/markandtony/2011/08/10/entry-1>
- สุพิ โสมโสภ.(2560). **การศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์ของครู กลุ่มโรงเรียนสรนครบุรี 2**
สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท.มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สมเดช มุงเมือง.(2548). **พฤติกรรมองค์การ**. เชียงราย.สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- สนุก สิงห์มาตรและคณะ.(2560). **คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรในศตวรรษที่ 21**.
 มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อาริชา วัฒนครใหญ่ และคณะ .(2560). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหาร**
สถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือของนักเรียนของสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดชุมพร.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุราษฎร์ธานี. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2560
- อิสกรร แสนปัญญา. (2561). **คุณลักษณะของผู้นำสถานศึกษา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดเทศบาล**
นครเชียงราย.มหาวิทยาลัยพะเยา.